

Februar 2023

Länderbericht

Länderbüro Serbien

Srbija: Političke i društvene posledice godinu dana nakon početka agresorskog rata Rusije protiv Ukrajine

Srbija godinu dana od početka rata u Ukrajini – preokret na srpski način?

Jakov Devčić

U mnogim komentarima u kojima su se posmatrači bavili reagovanjem Srbije na agresiju Rusije protiv Ukrajine u proteklih dvanaest meseci, oni su videli samo nastavak proruske politike u Srbiji. Takva analiza je, međutim, previše pojednostavljena i ne odražava kompleksnu situaciju u Srbiji na pravi način. Sledi prikaz.

Zvanične reakcije¹

Vlada Republike Srbije osudila je svojim glasom agresiju Rusije na Ukrajinu u pet navrata kada se o tome glasalo na sednici Generalne skupštine Ujedinjenih nacija i u Savetu Evrope. U tom kontekstu, podrška isključenju Rusije iz Saveta UN za ljudska prava bila je od posebnog značaja. Predsednik Srbije Aleksandar Vučić bio je veoma izričit kada je na marginama Svetskog ekonomskog foruma u Davosu, u Švajcarskoj u januaru 2023. izjavio da i Donbas i Krim za Srbiju predstavljaju delove Ukrajine. I Vlada Srbije i Predsednik redovno potvrđuju da pružaju podršku teritorijalnom integritetu i suverenitetu Ukrajine. Taj argument je od velikog značaja za Srbiju pošto Beograd traži da se upravo takav stav zauzme u odnosu na Kosovo.

Bez sankcija

Srbija se još nije pridružila nijednom od paketa sankcija Evropske unije, što u Briselu i nekim drugim prestonicama država članica izaziva kritike. Vlada Srbije zadržava stav da bi uvođenje sankcija protiv Rusije, ruskih preduzeća ili građana u ovom trenutku bilo suprotno principijelnim interesima Srbije. Kada se radi o tome, Beograd se, između ostalog, poziva na veliku zavisnost od ruskih energenata. 2008. godine Vlada Srbije, koju je predvodila Demokratska stranka, prodala je većinski udeo državnog preduzeća Naftna industrija Srbije (NIS) ruskom preduzeću GAZPROM. Srbija 90% zemnog gasa uvozi iz Rusije, pri čemu je u energetsom miksu Srbije zemni gas prisutan sa samo 10%. Uz veliku podršku, pre svega, SAD i EU, Beograd radi na tome da pronade rešenja za energetske izazove. Sa Norveškom se vode razgovori, između ostalog, o restrukturiranju državnog preduzeća Elektroprivreda Srbije (EPS) i efikasnijem organizovanju snabdevanja energentima.

¹ 27.02. Kosovo i Srbija su uz posredovanje EU izdali saopštenje o normalizaciji. Iz redakcijskih razloga taj razvoj događaja još uvek nije obuhvaćen ovim izveštajem.

Sa Azerbejdžanom je zaključen ugovor o isporukama gasa u budućnosti, a sa Bugarskom se radi zajedno na izgradnji gasnog interkonektora, koji delimično finansira EU. Na taj način bi Srbija u budućnosti trebalo da doprema gas preko luka na Crnom moru u Bugarskoj. Osim toga, u okviru napora koji se ulažu u rešavanje energetske krize radi se na boljem povezivanju energetskih mreža na Zapadnom Balkanu. To su sve značajni koraci u cilju ostvarenja nezavisnosti od ruskih energenata i diverzifikacije izvora energije.

Kakav je stav društva?

Kada se radi o napadu Rusije na Ukrajinu, kod Srbije je on izazvao specifično suočavanje sa sopstvenom nedavnom istorijom. Kod velikog broja građana Srbije napad Rusije na Ukrajinu probudio je sećanja na iskustva sa ratom, sankcijama i traumama koja su još prisutna u srpskom društvu. Pri tome, mnogo toga što ima veze sa ratom na Kosovu i sa intervencijom NATO 1999. još uvek nije prerađeno i razrešeno.

Na dan napada Rusije na Ukrajinu 24. februara 2022. veliki broj uticajnih tabloida u Beogradu objavio je na svojim naslovnim stranama da je Ukrajina napala Rusiju. Mesecima nakon toga u mnogim medijima koji su bliski vlasti prenošen je ruski narativ u kome je napad nazivan „specijalnom operacijom“. Mnogo srpskih medija redovno objavljuje pogrešne ili iskrivljene informacije o toku rata u Ukrajini sa tendencijom da zastupa proruski narativ. Na TV kanalu „Happy“ koja ima nacionalnu pokrivenost u emisiji „Aktuelnosti“ u udarnom terminu raspravlja se o vojno-taktičkoj poziciji Ukrajine. Pri tome dominiraju proruski stavovi.

Sve mejnstrim organizacije koje sprovode istraživanja javnog mnjenja potvrđuju da je više od 80% građanki i građana Srbije protiv bilo kakvih sankcija prema Rusiji. Njihov udeo pada, međutim, na 60% ukoliko postoje pretnje EU Srbiji političkim ili ekonomskim sankcijama.

Samo 41% građana veruje da aktuelna Vlada Srbije neće doneti odluku o sankcijama prema Rusiji, 25% veruje da će biti preduzete neke od postojećih sankcija, a 33% je neodlučno. Napad Rusije na Ukrajinu veoma često se dovodi u vezu sa intervencijom NATO 1999. Pri tome postoji stav da je „Zapad“ još tada, tokom intervencije NATO, prekršio međunarodno pravo pošto je intervencija sprovedena bez mandata Ujedinjenih nacija. Tada nije bilo moguće dobiti saglasnost Ujedinjenih nacija, jer Rusija i Kina ne bi dale svoju saglasnost u Savetu bezbednosti UN. U sadašnjoj situaciji veći deo srpskog društva ne može da razume zbog čega je „Zapad“ toliko ogorčen i uzbuđen sada kada i Rusija krši međunarodno pravo. Pri tome su građani prilično osetljivi na situacije u kojima vodeći političari u Berlinu ili Briselu govore o prvom velikom ratu na evropskom tlu od 2. Svetskog rata. I s tim u vezi „Zapadu“ se, i u kafanskim raspravama, ali i u razgovorima sa zvaničnim predstavnicima, zamera da ima dvostruke standarde. Srpsko stanovništvo ne gaji ozlojeđenost prema Ukrajini već isključivo prema NATO i SAD. Istraživanja koja je sproveo institut Demostat u leto prošle godine jasno su ukazala na to da ljubav prema Rusiji nije toliko jaka koliko je jaka antipatija prema SAD i NATO. U anketi je ukupno 66% ispitanika navelo da je NATO najodgovorniji za rat u Ukrajini. Samo 10% ispitanika smatra da se uzrok za rat može pronaći u Rusiji. Ukrajina se, nasuprot tome, smatra žrtvom agresije ili pionom u rukama velikih sila.

Borba između grafita

U Beogradu se već mesecima odigrava igra mačke i miša između predstavnika proukrajinskih i proruskih stavova. Skoro svakodnevno na fasadama zgrada nastaju grafiti i slike koje prvom prilikom bivaju preslikane ili uništene od suprotne strane. Najpoznatiji primer predstavlja mural jedne poznate ukrajinske spisateljice, Lesje Ukrajinke,

koji je oslikan u centru Beograda. Ubrzo nakon toga mural je uništen i preko njega je nacrtan ruski simbol Z, koji je kasnije opet precrtan žutom i plavom bojom, bojama Ukrajine. I mural Vladimira Putina najmanje četiri puta je u potpunosti uništavan.

Agresivno raspoloženje i dezinformacije

Pored izuzetno jakog prisustva proruskih tumačenja toka rata, koja se pre svega mogu naći u jednom delu tabloida, ima i slučajeva lažnih vesti koje dolaze sa druge strane politike. Veliku pažnju javnosti privukla je vest u jednoj proruskom Telegram-grupi od 21. novembra 2022. godine o navodnom osnivanju predstavništva ruske organizacije Wagner u Beogradu, 21. novembra 2022. Tu informaciju je kao vest pustila na Tviteru aktivistkinja koja je kritična prema Vladi i novinarka iz SAD srpskog porekla Ivana Stradner. Ubrzo nakon

toga beogradski dnevni list „Danas“ objavio je tekst o osnivanju predstavništva Wagnera. Tu vest su preuzeli zapadni mediji, a među njima i WELT. Početkom godine Predsednik Srbije Aleksandar Vučić oštro je negirao te tvrdnje. Tom prilikom on je nedvosmisleno izjavio da učešće građana u oružanim sukobima u inostranstvu po zakonima Srbije predstavlja krivično delo.

Perspektiva

Ukoliko bi Predsednik Srbije i Vlada Republike Srbije doneli odluku da se Srbija pridruži sankcijama EU, to bi bila prekretnica za srpsko društvo. To bi dovelo do veoma intenzivne rasprave u društvu o ulozi Srbije u Evropi i o odnosu prema Rusiji.

Konrad-Adenauer-Stiftung e. V.

Jakov Devčić.

Leiter der Auslandsbüros Serbien und Montenegro
Europäische und Internationale Zusammenarbeit
www.kas.de

jakov.devcic@kas.de

Der Text dieses Werkes ist lizenziert unter den Bedingungen von „Creative Commons Namensnennung–Weitergabe unter gleichen Bedingungen 4.0 international“, CC BY–SA 4.0 (abrufbar unter: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.de>)